

За статистикою у Португальській республіці працює невелика кількість українських шкіл, але кожна з них має свої особливості. Так, у вересні 2008 року асоціацією «Собор» була заснована суботня школа «Джерело». Всього при асоціації існує 3 школи. Навчання відбувається за типовим планом початкової школи з навчанням українською мовою та мовами національних меншин, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 29.11.2005 р. № 132, зі змінами, внесеними наказом МОН України від 07.05.2007 р. № 357 [9].

Найбільшою на сьогодні за чисельністю учнів і вчителів серед українських шкіл Португалії є Український культурно-освітній центр «Дивосвіт» у м. Лісабоні при Спліці українців Португалії. Станом на 20 вересня 2014 року він нараховував 150 учнів. Вивчення предметів в цьому навчальному закладі відбувається за програми української середньої школи. Навчання здійснюється в координації з Міжнародною українською школою у режимі суботньої школи. При навчальному закладі є бібліотека, фото і кіностудія та діють різноманітні гуртки. Є свій прес-центр, який постійно поновлює інформацію про шкільне життя у соціальних мережах і на сайті Спліки. Важливе місце приділяється виховній роботі. Вчителі українських навчальних центрів зі своїми класами проводять тематичні заходи. Зокрема, такі як, «Ми матір називаємо святою», «Шевченківське свято», «Моя перша англійська книга», «Процання з Буквариком» та ін. [14].

Якщо прослідкувати географію українських шкіл на території Португалії, то можна побачити, що всі вони розташовані в центральній та південній частинах країни. В північному ж регіоні республіки їх значно менше. А тих, які співпрацюють з Міжнародною українською школою лише дві. Це – Українська Кирило-Мефодіївська школа в м. Брага, заснована у жовтні 2012 року Українською Православною церквою Київського Патріархату, а саме, православною громадою на честь Всіх Святих землі Української м. Браги під керівництвом священнослужителів протоієреїв Дмитра Ткачука та Василя Бундзяка [17]. Другою є українська школа «Калина» в м. Порту при однойменній Асоціації іммігрантів Східної Європи, що почала свою роботу в вересні 2010 року [1].

Оскільки мережа шкіл на території Північної Португалії не є розгалуженою, то колективи вищезгаданих навчальних закладів постійно співпрацюють в питаннях організації семестрового і річного оцінювання учнів, проведенні виховних заходів та ін.

Таким чином, українські громадські організації та культурно-освітні центри, створені в Португальській республіці, відіграють важливу роль у збереженні історико-культурної та духовної спадщини зарубіжного українства, його національної ідентичності за кордоном, а також формуванні позитивного іміджу України.

Джерела та література

1. Белова Н. В м. Порту відкрився культурно-інформаційний центр асоціації «Калина» [Електронний ресурс] / Н. Белова. – Режим доступу : maiak.org/kalina-pomogaet-derzhatsya-vmeste.html. – Заголовок з екрана.
2. Доповідь Генерального директора SEF Португальської республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://maiak.org/news/articles/>. – Назва з екрана.
3. Звіт Міжнародної української школи за 2013/2014 н.р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrntschool.org.ua/news.html/> МУШ. – Назва з екрана.
4. Інформація про українську громаду в Португалії [Електронний ресурс] // Посольство України в Португальській Республіці // Офіційний сайт Посольства України в Португальській Республіці. – Режим доступу : <http://portugal.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pt>. – Назва з екрана.
5. Ключковська І. Роль викладача українознавчих студій у поширенні знань про Україну в європейській спільноті / І. Ключковська // Зб. наук. праць. – Вісник Львівського ун-ту. Серія педагогічна – Вип. 25. – Част. 3. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – С. 257–268.
6. Макаруч С. А. Етнічна історія України : навч. посіб. / С. А. Макаруч. – К. : Знання, 2008. – 523 с.
7. Малиновська О. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями / О. Малиновська // Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – К. : Видавництво НАДУ, 2004. – 235 с.
8. Меморандум про співпрацю з Тернопільською обласною Радою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gada.te.ua/novyny/28978.html>. – Назва з екрана.
9. Навроцька О. «І свого не дурайтесь», або складні траєкторії української освіти за кордоном [Електронний ресурс] / О. Навроцька. – Режим доступу : <http://www.spilka.pt/index.php/uk/2009-04-25-23-26-34/4131-i-svogo-ne-tsuraytes-abo-skladni-traektoriyi-ukrayinskoyi-osviti-za-kordonom>. – Заголовок з екрана.
10. Резолюція семінару «Роль емігрантів в розбудові нової Української держави» / 16 жовтня 2014 року, м. Львів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spilka.pt/uk>. – Назва з екрана.
11. Садова П. Сплілка українців Португалії [Електронний ресурс] / П. Садова. – Режим доступу : www.spilka.pt/uk/portugalija. – Заголовок з екрана.
12. Сплілка Українців Алгарве [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ASSOCIAÇÃO DOS UCRANIANOS NO ALGARVE Registo Nacional de Pessos Colectivos/<http://ucrfago.blogspot.pt>. – Назва з екрана.
13. Українські діти за кордоном можуть навчатися на дистанції в Міжнародній Українській Школі (МУШ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.etaukrainska.com>. – Назва з екрана.
14. Український культурно-освітній центр «Дивосвіт» [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Спліки українців Португалії. – Режим доступу : www.spilka.pt/uk/portugalija/34. – Назва з екрана.
15. Уманська Н. Чим живеш українська школа в Португалії? [Електронний ресурс] / Н. Уманська. – Режим доступу : www.ukremigrantpt.ipsys.ne. – Заголовок з екрана.
16. Чирков О. Історія України та етнічна будова її людності: взаємна зумовленість розвитку в ХХ ст. (національний та загальносвітовий виміри) / О. Чирков // Українознавство. – 2011. – № 1 (38). – С. 202–208.
17. Шмуригін О. У Португалії діє одна школа [Електронний ресурс] / О. Шмуригін. – Режим доступу : <http://www.cerkva.info/uk/news>. – Заголовок з екрана.
18. Manuel Jarmela Palos. MENSAGEM DO DIRETOR NACIONAL [Електронний ресурс] / Manuel Jarmela Palos. – Режим доступу : sefstat.sef.pt/Docs/Rifa%202012.pdf. – Назва з екрана.

УДК: 348.1/7

Оксана Ворон

ПРОПОВІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РКЦ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ «НОВОЇ ЄВАНГЕЛІЗАЦІЇ»

Стаття присвячена дослідженню особливостей проповідницької діяльності Римо-католицької церкви в незалежній Україні. Розкрито основні форми і методи проведення парафіяльної і позапарафіяльної євангелізації.

Ключові слова: Римо-католицька церква, євангелізація, проповідницька діяльність, катехізація, паломництво, місіонери.

The article is devoted research of features of preaching activity Roman-catholic churches in independent Ukraine. Basic forms and methods of leadthrough of parochial and pozaparafiyal' noy evangelization are exposed.

Keywords: Roman-Catholic Church, evangelic policies, preaching activity, catechismic policies, pilgrimage, missionaries.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю вивчення практичного досвіду євангелізаційної роботи РКЦ, яка на сьогодні має значні успіхи не лише серед українців, а й серед народностей багатьох європейських країн. Тому, вивчення досвіду роботи римо-католицьких місіонерів сьогодні має не лише теоретичне, але й практичне значення, що виявляється у можливості запозичення основних форм і методів проведення «нової євангелізації» християнськими церквами України.

Політика атеїзму, яка тривалий час активно проводилась на теренах України, особливо Західних областях, безсумнівно внесла свої корективи у розвиток її релігійного життя. Ліквідація ієрархічної структури РКЦ супроводжувалась фізичним і моральним знищенням римо-католицького духовенства та віруючих, придушенням релігійної свідомості та діяльності. Відтак, з падінням комунізму, перед християнськими церквами України (зокрема РКЦ) постала проблема відновлення проповідницької діяльності, побудованої на креативних методах і формах євангелізації.

Вперше проблема «нової євангелізації» була порушена папою Павлом VI у апостольській адгортації «*Evangelii nuntiandi*» – про євангелізацію у сучасному світі. Згодом його ініціатива започаткування «нової євангелізації» була підтримана Іваном Павлом II, який у своїх посланнях закликав усіх вірних «дозволити Господу звернутись до них». Відзначаючи те, що кожний «християнин має покликання бути місіонером», римський архієрей звертав особливу увагу на двояку властивість місії, визначаючи, що з одного боку, вона є «свідченням», а з другого – «поширенням знань» [12, с. 10]. Нова євангелізація стала також одним із визначальних

принципів понтифікату Бенедикта XVI. У інтерпретації новообраного Папи вона розумілась, як процес комунікації віри особам, середовищу або регіонам чи навіть країнам, які колись прийняли хрещення, виростають з християнської віри, але цю віру внаслідок різних причин втратили. Папа Бенедикт XVI вважав за необхідне об'єднати місійні зусилля усієї Церкви, аби забезпечити належний розвиток нової євангелізації. Зокрема, з метою пошуку ефективних методів та способів проповідання було скликано XII засідання Спеціального Синоду Єпископів, що проходило із 7 до 28 жовтня 2012 року. У результаті трьохтижневих скликань римські єпископи виокремили трьох «адресатів» євангелізації та окреслили пастирські вказівки щодо реалізації євангелізаційних заходів. До так званих «адресатів» євангелізації було зараховано осіб, які взагалі не знають Христа; вірних, що беруть активну участь у житті Церкви; і тих, які формально належать до церкви, але з тих чи інших причин дистанціювались від неї. Тобто, як бачимо, нова євангелізація передбачає не лише поширення християнського вчення серед тих, хто його втратив чи взагалі не був ознайомлений з ним, але й зміцнення віри і релігійних знань практикуючих католиків (через відповідні катехези та підготовку до здійснення Таїнств).

Духом нової євангелізації також наповнені послання папи Франциска I. У своїх проповідях понтифік неодноразово закликав Церкву стати відкритою та динамічною, такою, що виходить назустріч людям. Франциск I переконаний, що Церква нині не може займати лише очікувальну позицію, вона повинна активно шукати потребуючих євангелізації у різних місцях. Саме йому належить відома метафора про «відкриті» та «зачинені» двері Церкви, що була виголошена під час однієї з кардинальських конгрегацій. Асоціюючи Ісуса зачиненого в Церкві, який може наполегливо стукати у двері з середини, щоб дозволили йому вийти назовні, папа Франциск I робить висновок: «Якщо Церква не вийде сама з себе, щоб проголошувати світу Євангеліє, а буде крутитися навколо себе, тоді буде хворою» [7, с. 1].

Водночас практично усі апостольські послання містять настанову обов'язково враховувати територіальні особливості та історичне минуле країн, де здійснюються євангелізаційні заходи. У випадку з Україною, звісно ж необхідно зважати на її атеїстичне минуле, яке безсумнівно вплинуло на релігійну свідомість українців. Адже сьогодні багатьом не вистачає навіть елементарних знань християнського вчення. Не кажучи уже про диференціацію догматичних особливостей християнських конфесій. Звичайно, мова йде не про західні області України, жителі яких попри максимальний тиск та переслідування з боку радянської влади, у більшості зуміли зберегти релігійні традиції та віру. Йде мова в основному про центральну і східну Україну, де атеїстична пропаганда завдала більшої шкоди, що сьогодні значно сповільнює та ускладнює місіонерську роботу на її теренах.

В Україні, як і в інших європейських державах проповідання РКЦ здійснюється на двох рівнях – парафіальному та позапарафіальному. Парафіальна євангелізація передбачає проведення різноманітних релігійно-виховних заходів, релігійне навчання дітей і молоді в спеціальних катехетичних класах, щоденні проповіді на богослужіннях у храмах, а також катехези (навчання) для дорослих. Така форма використовується переважно серед католиків для поглиблення теоретичних знань з віровчення.

Позапарафіальна євангелізація, або як її ще називають зовнішньоцерковна, здебільшого репрезентована в організації культурно-просвітницьких заходів. Зокрема, проведенні музичних концертів, фестивалів, мистецьких виставок, театральних дійств та ін. Традиційним також стало використання церковно засобів масової інформації – телебачення, радіо, преси, Інтернету. Окрему групу становлять такі методи, як євангелізація милосердям, євангелізація молитвою, просвітницька діяльність, туристична євангелізація (паломництво), робота реколекційних осередків та організація Днів молоді.

Досліджуючи основні аспекти нової євангелізації, зокрема, форми та способи комунікації віри зауважимо, що місіонерською діяльністю в Україні займаються, головним чином, чернечі ордени та згромадження. Наприклад, серед чоловічих – домініканці, єзуїти, францисканці, паллотини, а серед жіночих – юзефітки, каносіянки, селезіянки. Позатим, є чернечі спільноти, засновані саме з метою місіонерства. Серед них: Сестри Бенедиктинки Місіонерки (м. Бар, м. Шаргород, м. Жмеринка, м. Кам'янець-Подільський, м. Копайгород, м. Деречин), Сестри Домініканки Місіонерки Ісуса і Марії (м. Київ, м. Фастів), Сестри Місіонерки Любові (м. Київ), Малі Сестри Місіонерки Милосердя (м. Харків, м. Ковель), Сестри Місіонерки Католицького Апостольства (м. Житомир, м. Кам'яний Брід), Місіонерки Службниці св. Духа (м. Київ, м. Хмельницький, м. Запоріжжя, м. Вербоivecь), Сестри Францисканки Місіонерки Марії (м. Вінниця, м. Сімферополь, м. Дунаївці), Місіонери Святої Родини (м. Червоноармійськ), Місіонери св. Вікентія де Поля (м. Старожитець, м. Харків, м. Перечин), Місіонери Облати Пресвятої і Непорочної Діви Марії (м. Київ, м. Чернівці, м. Кривий Ріг, м. Гнівань, м. Обухів, м. Євпаторія) та Місіонери Матері Божої з Ля Салет (м. Буськ, м. Лановичі). Також для удосконалення проповідницької роботи в Україні створено керигматичну Францисканську школу євангелізації (здійснює підготовку до практичної євангелізації), Школу євангелізації та християнського життя «Missio Christi», Об'єднання Католицького апостольства.

Аналізуючи особливості парафіальної євангелізації РКЦ передусім варто зупинитись на місці й середовищі катехези, які в даному випадку є ключовими поняттями. Із церковних документів та катехетичної літератури випливає, що цими місцями є: сім'я, парафія, школа, католицькі рухи і товариства. Однак, якщо розглядати середовище парафіальної євангелізації ширше, то до місць проведення катехези можна віднести всі ситуації, які – у той, чи інший спосіб – уможливають її здійснення (відправлення літургії, зустрічі та ін). Очевидним є і той факт, що ефективність євангелізування залежить від комплексного використання усіх вищезазначених середовищ катехізації, оскільки всі вони перебувають у тісному взаємозв'язку. Вихідним пунктом катехези прийнято вважати християнську спільноту, яка, власне, і складає сім'ю, школу, парафію, товариство.

Природним і надійним місцем євангелізації є сім'я. Саме вона завжди була і залишається нині визначальним чинником у передаванні віри з покоління в покоління, де виняткового значення набуває введення в християнське життя дітей, за яке відповідають батьки, і на яких покладено обов'язок закласти сприятливу основу для подальшого засвоєння та комунікації віри. «Подружжя та сім'я, – зазначив один із учасників Синоду єпископів кардинал Вуерль, – є інституцією, яка може передавати віру в найважчих ситуаціях [19, с. 1]». Водночас римо-католицькі теологи визнають, що сьогодні секуляризація суспільства фактично призвела до кризи сімейних цінностей та інституту шлюбу. Як наслідок, – природне середовище євангелізації часто стає слабкою ланкою поширення віри, і, зазвичай, потребує євангелізації.

Вагоме місце у євангелізаційній роботі займає парафія, яку священнослужителі РКЦ часто називають «практичним засобом» нового зв'язання Євангелії. Перед парафією, як і перед Церквою, стоять численні завдання в царині комунікації віри – турбота про євангелізаційну катехезу, про створення систематичної катехези для дітей, молоді та дорослих, фізично та розумово неповносправних осіб [5, с. 71]. Саме на парафіальну спільноту покладено обов'язок дбати про розвиток віри дітей, через катехези перед прийняттям Святих Таїнств. Насамперед, це стосується Хрещення, яке на думку теологів забезпечує передавання віри з покоління у покоління, вказуючи на співпрацю між Церквою та родиною. Про значення Хрещення у євангелізаційному процесі, неодноразово наголошував Папа Франциск I. Зокрема, під час загальної аудієнції у Ватикані понтифік підкреслює: «Кожен охрещений, незалежно від своєї ролі у Церкві та рівня освіти у вірі, є активним суб'єктом євангелізації... Народ Божий є народом учнів, бо отримує віру, і місіонерів, бо передає віру. Ми усі в Церкві є учнями і ними ми є завжди, протягом цілого життя. Усі ми також є місіонерами, кожен у тому місці, яке призначив йому Господь. Усі, навіть найменші з нас є місіонерами» [7, с. 1].

Останнім часом все більшої популярності набувають катехези для дорослих. Богословсько-катехетичну причину катехізації дорослих знаходимо у багатьох документах РКЦ, серед яких апостольське повчання Івана Павла II «Про катехезу в наш час». Залежно від обставин та умов, катехізація дорослих може набувати різних форм. В одному випадку вона проходить через християнську ініціацію і катехуменат, а в іншому – катехізація, може бути спрямована на глибше пізнання християнської релігії.

Система євангелізаційних заходів РКЦ передбачає використання і низки нових, креативних методів поширення віровчення. Передусім це стосується позапарафіальної, або як її ще називають зовнішньоцерковної євангелізації, що виходить за межі парафії, римо-католицьких шкіл, молодіжних рухів чи товариств. Однак, більшою мірою йде мова не стільки про не апробовані раніше методи євангелізації, як про оновлення традиційного душпастирства через надання йому більшої ефективності та результативності.

Наймасштабнішим ареалом поширення релігії залишаються ЗМІ. На значущості мас-медійних засобів, як знярядді євангелізації неодноразово наголошувалось в офіційних документах церкви. Зокрема, цій проблемі присвячено Папські послання з нагоди Всесвітнього дня комунікації, Енцикліки папи Пія XI про кінематограф та кіно, радіо й телебачення, Декрет II Ватиканського собору про засоби соціальної комунікації, Посібник для навчання майбутніх священників щодо засобів соціальної

комунікації, Душпастирська інструкція Папської Ради у справах соціальної комунікації, окремі канони Кодексу канонічного права (822-832). Засоби соціальної комунікації у згаданих документах розглядаються як ефективне і дієве знаряддя поширення Євангелія. Радіо, преса та кінематографія, наголошується у документах II Ватиканського собору, є «засобами, що, за своєю природою, не тільки спроможні досягти й порушити поодиноких людей, але й маси народу та й усю людську суспільність [6, с. 61]».

Використання з євангелізаційною метою медійних засобів не втратило актуальності й у наші дні. Наразі в просторі українського телебачення Римо-католицька церква представлена редакцією радіо «Кредо», християнською мультимедійною студією «Слага studio», дитячою телевізійною програмою «Надія». Також медіа-простір РКЦ в Україні, представлений періодичними виданнями, серед яких тижневик «Парафіяльна Газета» (з 2008 року замінений альтернативним виданням – всеукраїнським двотижневиком «Католицький вісник»), двомісячником «Волання з Волині», журнали «Слово між нами», «Колегія» та «Радість віри».

Поряд із телебаченням, радіо та пресою, які вже стали традиційними методами євангелізації, церквою успішно використовується всевітня комп'ютерна мережа Інтернет. Можливості її значно ширші, аніж у звичайних комунікаційних засобів. Якщо радіо (доступ до якого можна отримати й через Інтернет) і телебачення дають можливості для широкомасштабної, проте монологічної промови-проповіді, то мережа дозволяє вести розмову як вузькоспрямовану, так і розгалужену. Водночас Інтернет-сайт порталного типу може відповісти на запитання, поставлене священику, котре цікавить відвідувача.

Про значимість Інтернету як нового форуму проголошення Євангелія неодноразово наголошувалося у папських посланнях з нагоди Всесвітнього дня комунікації, серед яких Християнське послання в комп'ютерній культурі, Церква та Інтернет, Етика в Інтернеті. Зокрема, у Християнському посланні папа Іван Павло II закликає прийняти виклик нових відкриттів і технологій, вкласти у них моральне бачення, закорінене у вірі, повазі до людської гідності та завзятті. Розцінюючи Інтернет як засіб, що стирає кордони та дає можливість поширювати релігійну інформацію на увесь світ понтифік зауважує: «Ми не можемо не використовувати цих технічних знарядь для першого проголошення Євангелія, катехизації та подальшого поглиблення віри... Церква завинила б перед своїм Господом, якби не скористалась цими могутніми засобами» [16, с. 315]. Про значимість використання у проповідницькій діяльності Інтернету вказує навіть той факт, що у червні 2001 року Ватикан дозволив здійснювати у мережі будь-які види релігійної діяльності (окрім відпущення гріхів). Невдовзі було призначено навіть покровителя Інтернету – Ісидора Севільського [9, с. 7].

Проте, використання Інтернету з євангелізаційною метою, переконане вище духовенство РКЦ, не повинно бути надмірним – як і інші засоби масового спілкування, він є лише знаряддям, а не самоціллю. Бо, з одного боку всевітня мережа допомагає вірним відчувати вселенськість Церкви, не обмежуючи коло інтересів тільки своєю парафією. Але з іншого – така форма євангелізації, передбачає лише опосередковані взаємини, виключаючи безпосереднє спілкування і комунікацію віри. Про це неодноразово йшлося в документах Апостольського Престолу. Зокрема, у Посланні з нагоди святкування XXXVI Всесвітнього дня засобів масової інформації, папа Іван Павло II зазначив «пам'ятайте, що стосунки, засновані на досягненнях електроніки, не замінюють особистого спілкування з людиною, незмінного для розвитку справжньої євангелізації [11, с. 4]».

З поміж різноманітних форм і способів комунікації віри, необхідність якої сьогодні актуалізується низкою об'єктивних причин, особливої уваги заслуговує «євангелізація милосердям», репрезентована доброчинною діяльністю РКЦ. Зокрема, у «Декреті про місійну діяльність церкви» зазначено: «місіонери можуть і повинні терпеливо, розсудливо й з великим довір'ям давати Христові свідчення виявом любові й добродійності і тільки так приготувляти шлях Господові... [6, с. 402]». Проповідуючи Євангеліє, зауважують священнослужителі РКЦ, не слід забувати про щоденні, земні речі, про насущні потреби людей. Обов'язок проповідника – спочатку нагодувати, а вже потім говорити про Царство Боже [2, с. 15]».

Благодійні проекти РКЦ переважно зорієнтовані на допомогу дітям, безпритульним, людям похилого віку, хворим та зубожілим. Чимало сил покладається і на реалізацію доброчинних заходів, пов'язаних з працевлаштуванням, наданням фінансової підтримки постраждалим від стихійних лих, психологічною і духовною реабілітацією. Не лишаються поза соціальною опікою також особи, що відбувають покарання у місцях позбавлення волі. За участі волонтерів та чернечих орденів, РКЦ здійснює ряд проектів, що допомагають державі подолати такі суспільні проблеми, як ВІЛ та СНІД, дитячу безпритульність та сирітство, торгівлю людьми, малозабезпеченість, наркотичну залежність та суспільну ізоляцію в'язнів.

Поширеною формою євангелізації РКЦ залишається просвітницька діяльність. З цією метою в Україні створені освітні осередки, наприклад, Інститут релігійних наук Кам'янець-Подільської римо-католицької дієцезії, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, різноманітні спеціалізовані школи та навчальні курси. Також для духовного зростання населення на території України функціонують рекольційні осередки, де кожен учасник отримує можливість протягом кількох днів або тижнів зосередитись на слуханні Євангелія та молитві. Часто рекольціями передбачена Хресна дорога, адортації, Розарій, богослужіння, різні конференції. До просвітницьких заходів активно долучається й Молодіжний християнський центр «Промінь». Його організаторами проводяться зустрічі, на яких обговорюються теми, пов'язані з християнським життям, вірою, принципами християнської етики і моралі. Попри те, що центр створювався за ініціативи римо-католиків, його функціонування вийшло за межі однієї конфесії. Сьогодні серед його членів є як греко-католики, так і православні.

Модерним засобом євангелізації є туризм та паломництво, мета яких – відвідати санктуарії (святі місця). Усвідомлюючи значний потенціал туристичної індустрії РКЦ часто створює прості, але ефективні проекти. Зокрема, значна кількість римо-католицьких парафій, розташованих у туристичних зонах України, пропонують літургійні, освітні та культурні заходи. За даними Католицького медіа-центру, в Україні регулярно організовується паломництво до таких місць, як Летичів – Хмельницька область (6 липня), Бердичів – Житомирська область (16 липня), Запоріжжя (з Мелітополя – з першої суботи серпня до другої неділі серпня), популярними стали поїздки в Карпати та на озеро Світязь [18, с. 4]. Часто учасниками прощі є не лише римо-католики місцевих парафій, але й віряни з Польщі, Росії та інших сусідніх держав. Практикуються паломницькі поїздки за-кордон – здебільшого у Польщу, Італію та Францію (Ля Салет).

Одним із дієвих способів євангелізації можна також вважати Дні молоді, започатковані 1984 року папою Іваном Павлом II. 1985 року для зміцнення діалогу Ватикану з молоддю римо-католицьких парафій, понтифіком було встановлено Світові дні молоді, до яких долучаються і українські римо-католицькі громади (вперше 1991 року). Всесвітні дні молоді, – як зазначив в одній із своїх промов Іван Павло II, – стали потужним засобом євангелізації та захоплюючим свідцтвом молоді, що заявляє про себе [10, с. 104].

Запозичуючи досвід і практику Апостольської столиці, кожен єпископ РКЦ також постійно організовує зустрічі з молоддю на дієцезіальному рівні. Молитовні Дні відбуваються щомісяця, крім літнього періоду, на які збираються приблизно 30-50 учасників. Кожен такий день є тематичним, де обов'язково відводиться час на молитву та диспут на запропоновану тему. У рамках заходу організовуються цікаві зустрічі, флешмоби та євангелізаційні концерти. В Україні Дні молоді систематично проходять в таких містах, як Житомир (Києво-Житомирська дієцезія), Хмельницький (Кам'янець-Подільська дієцезія) та Мукачево (Закарпатська дієцезія). Популярною є практика створення при парафії християнських таборів, які складає молодь різних віросповідувань, переважно 15-20 років, де учасникам зібрань проводять різноматичні катехези. Конкретним виміром християнських таборів є спільноти і молитовні групи, які з'являються після їх закінчення [15, с. 42].

З євангелізаційною метою РКЦ доволі часто організовує містечкві виставки, музичні концерти та дитячі фестивалі.

Проповідницька робота здійснюється і серед осіб позбавлених волі, з якими сьогодні працює близько 10 римо-католицьких в'язничних капеланів, у тому числі відповідальний за зв'язки з пенітенціарною системою України Гжегож Драус. Відвідування в'язниць (у середньому один раз на тиждень) відбувається виключно на прохання засуджених та за ініціативи їх вихователів. Аби уникнути непорозумінь з боку Православної церкви, уроки релігії, зазвичай, готуються і проводяться із православними священиками (у тому ж місці та в ту ж годину) [4, с. 32].

За сприяння римо-католицьких в'язничних капеланів засуджені отримують можливість користуватись релігійною літературою, християнською аудіо- та відео-продукцією, катехитичними книгами. У спеціально відведених місцях (у окремих випадках каплицях) священики відправляють меси, уділяють ув'язненим Святі Таїнства, проводять релігійно-просвітницькі та євангелізаційні бесіди [14, с. 186].

Безумовно важливе значення для євангелізації мало паломництво папи Івана Павла II до України. Як відмітив кардинал Мар'ян Яворський, «євангелізація почалась ще напередодні приїзду Івана Павла II через пояснення людям, що таке Католицька

Церква, хто такий Святіший Отець, яка його роль у церкві та світі [8, с. 1]». Напередодні приїзду Папа, як «паломник миру і братерства», висловив сподівання, що до нього приязно поставляться й ті священники, які хоч і не належать до Католицької церкви, та все ж прагнуть діалогу та співпраці. В одному із своїх звернень до українців Іван Павло II зазначив: «Я не прибув сюди з намірами прозелітизму, але для того, щоб свідчити Христа разом з усіма християнами кожної Церкви й кожної церковної спільноти, та щоб запросити всіх синів і дочок цієї благородної землі звернути свій погляд до Того, Хто віддав Своє життя за спасіння світу [13, с. 20]».

Про активізацію проповідницької діяльності РКЦ в Україні свідчать і статистичні дані. Зокрема, лише станом на 1 січня 2006 року з метою міжцерковної співпраці та участі в євангелізаційних заходах країну відвідало 2785 місіонерів, від загальної кількості яких 556 – представники Римо-католицької церкви [17, с. 1]. Не суттєво змінилась ситуація і у 2013 році.

Отже, на основі згаданих форм і методів євангелізації можна стверджувати про потужний потенціал Римо-католицької церкви, направлений на пропагування християнських принципів життя. Поряд із традиційними методами євангелізації церквою використовуються методи, що відповідають духу сучасності, ті, що спроможні найефективніше і в найкоротший час залучити якнайбільшу частину євангелізованих. Популяризуючи вчення церкви в межах парафій, а також відкриваючись у позапарафійних заходах, римо-католики створюють сприятливий ґрунт для подальшої комунікації та зміцнення своєї віри.

Джерела та література

1. Апостольський лист «Tertio Millennio Adveniente» Вселенського архієрея Івана Павла II.– Л.: Свічало, 1997.– 60 с.
2. Балог П. Коментарі на недільні читання / П. Балог // Католицький вісник. – 2011. – № 14.– С. 15. с. 15
3. Бенедикт XVI Porta Fidei – Двері Віри // Католицький вісник. – 2013. – № 22. – С. 1–2.
4. Будування на камені // Волянн з Волині. – Верес.–жовт. – 2006. – С. 31–34.
5. Дзеконьскі С. Комунікація віри в основних середовищах катехизи // Сопричастя. – 2004. – № 2. – С. 62–84.
6. Документи II Ватиканського Собору. – Л.: Свічало, 1996. – 753 с.
7. Папа Франциск: Потреба «навернення душпастирства» <http://ukr.radiovaticana.va>.
8. Паломництво Папи змінить обличчя України // Парафіальна газета. – 2001. – № 12. – С. 1–3.
9. Панько Т. Devs ex machina // Дзеркало тижня. – 2002. – № 24. – С. 7.
10. Переступити поріг надії: Іван Павло II відповідає на питання В. Мессорі. – Київ-Львів: Кайрос-Свічало, 1995. – 168 с.
11. Послання з нагоди святкування XXXVI Всесвітнього дня засобів масової інформації // Парафіальна газета. – 2005. – № 40. – С. 4.
12. Послання Івана Павла II до Міжнародного дня місії // Агенція релігійної інформації. – 1996. – № 26. – С. 10.
13. Промова папи Івана Павла II під час вітальної церемонії у Бориспільському аеропорту // Людина і світ. – 2001. – № 6. – С. 20–23.
14. Релігія і політика в сучасній Україні: („Кесарево – кесарю, а Боже – Богу”) / І. Курас, М. Рибачук, М. Кирюшко, П. Фещенко; За ред. І. Кураса; Ін-т. політичних і економічних досліджень НАН України. – К., 2000. – 272 с.
15. Урбанський А. Євангелізатори потрібні відтепер // Волянн з Волині. – 2006. – Січ.–лют. – С. 41–44.
16. Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа (1936-2003) / Український Католицький ун-т; Інститут релігії та суспільства / М. Перун (упоряд., наук.ред.), Р. Скакун (пер. з англ.). – Л.: Видавництво Українського Католицького ун-ту, 2004. – 440 с.
17. Державний комітет у справах релігій <http://www.derzhkomrelig.gov.ua/statistics/>.
18. Євангелізація РКЦ – <http://catholicmedia.org.ua>.
19. Нова євангелізація – спосіб бачення Церкви майбутнього. Підсумок доповідей виголошених під час Синоду єпископів католик медіа <http://catholicmedia.org.ua>.
20. Папа Франциск: Хрещення робить нас Тілом Христовим і Народом Божим <http://www.deon.pl/religia>

УДК 316.74:2(477)

В. Докаш

РЕЛІГІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ТА ІНТЕГРАТОР УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В статті проводиться аналіз соціокультурних та інтегративних характеристик релігії, визначаються механізми її соціалізуючої та моралізуючої ролі. Досліджується стан, специфіка та форми прояву релігійності українського суспільства в умовах глобалізації та інкультурації. Визначається роль церкви в період Революції Гідності та російської агресії.

Ключові слова: релігія, церква, архетип, цінності, мораль, нормативні системи, культура, відносини, суспільство, соціальна система.

The article analyzes the socio-cultural and integrative characteristics of religion defined mechanisms of sotsializuyuchoyi and moralizing role. We study the status, specific forms of religiosity and Ukrainian society in the context of globalization and inculturation. The role of the church during the revolution of dignity and Russian aggression.

Keywords: religion, church, archetype, values, ethics, normative systems, culture, relationships, society, social system.

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що релігія завжди була тим історичним архетипом з якого починалося формування культури в її духовно-моральних вимірах. Мистецтво, система цінностей та регламентативів завдячують у своєму розвитку саме релігії. Існуючі системи моралі суспільства та певні моделі лімітації поведінки і відносин будувалися і сьогодні функціонують на засадах релігійних цінностей.

Релігія і сьогодні є основним консолідатором та інтегратором суспільних систем, оскільки сакралізує історично сформовані моделі та принципи людських взаємин.

В цьому контексті **метою** даної роботи є аналіз ролі релігії в її культурно творені та легітимізації суспільних відносин.

До основних **завдань** роботи відносимо наступне:

1. Визначення духовних характеристик релігії як суспільного феномену.
2. Дослідження основних соціокультурних функцій релігії.
3. Вивчення релігійних механізмів інтеграції українського суспільства та лімітації соціальних відносин.

Рівень дослідження проблеми Дослідженням соціокультурного та інтегруючого характеру релігії займались П. Бергер, В. Бодак, М. Вебер, Е. Дюркгейм, С. Здіорук, В. Сленський, А. Колодний, Г. Спенсер, Л. Филипович, П. Яроцький.

Постановка проблеми. Релігія передбачає певну систему цінностей і моральних принципів, що складають модальні структури культури. Саме в ціннісному аспекті виражається зв'язок культури і релігії: остання як репрезентант культури виконує функцію несення смислів. У такий спосіб релігія виконувала, і може виконувати функцію формування нормативних систем, які забезпечують можливість існування, репродукування і розвитку культури, а відтак і суспільства.

Релігія у сучасній культурі, як і в культурах попередніх епох, задає аксіологічні координати, ієрархію цінностей, сповіщає культурній діяльності вищу єдність і зміст.

Релігія в сучасному суспільстві, і це важливо для України, здатна зрівноважити граничну інваріативність як існування, так і смислів, цінностей культури [1, с. 89-90].

Релігія виконує як соціокультурну, так і інтегруючу та легітимуючу функції в соціумі. На це у свій час звертали увагу класики соціології релігії. До прикладу, Г. Спенсер виокремлював 3 суттєвих соціальних функції релігії. На його думку, релігія, по-перше, зміцнює сімейні зв'язки та інтегрує сім'ю як соціальну групу завдяки інституту похорон та культового пошанування предків; по-друге, вона служить основою управління поведінкою людей, легітимуючи її традиційні форми; по-третє, релігія обґрунтовує і зміцнює національну єдність, яка початково повинна мислитись як релігійна єдність. До того ж, Спенсер виокремлював в релігії принцип соціальної неперервності (принцип розвитку культури – авт.), який гарантує відповідну ідентичність суспільства [12, с. 44].

Дюркгейм, у свою чергу, вважав, що загальні вірування, цінності і практичні життєві орієнтації є основою суспільного організму, яка дозволяє йому функціонувати у формі певної цілісності. Він був переконаний, що призначення релігії в тому, щоб забезпечити деяку соціальну рівновагу, яка постійно руйнується різними суспільними імпульсами й зрушеннями. Класик соціології виокремлював в релігії дві соціально-ціннісні функції: консолідуючу та стимулюючу. Перша, на його думку, підтримує соціальну